

ФІНАНСОВО - ЕКОЛОГІЧНІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Рибіна Л.О. к.е.н., доцент Сумського національного аграрного університету

Розглянуті переваги застосування фінансових методів екологізації ринкової економіки. Наведені аргументи необхідності використання фінансово-екологічних важелів державного регулювання ринкової економіки.

Сучасні економічні явища відчуються та оцінюються нашим суспільством головним чином як падіння виробництва, зростання інфляції, безробіття, зубожіння та смертність. Оскільки ці явища безпосередньо торкаються пересічних громадян України, являючи при цьому певну небезпеку для їх життєдіяльності, досить поширеною є думка про те, що лише суспільство з так званою «багатою» економікою може дозволити собі витрати на екологію, відновлення природного середовища.

Дійсно, в останні роки в Україні з економічних та інших причин значно скоротилися обсяги виробництва внутрішнього валового продукту, а звідси – і антропогенне навантаження на довкілля. Зрозуміло, що на такому фоні вирішення фінансової проблеми природокористування може здаватися другорядним питанням. Проте, навіть незначне зростання українського ВВП вже супроводжується значним загостренням екологічної проблеми, викликаючи занепокоєння.

Аналіз світового досвіду та вітчизняної практики свідчить про недостатню ефективність існуючих на сьогодні фінансово-економічних та управлінських механізмів як на державному, так і на регіональному рівнях, які б змогли сприяти вирішенню екологічних проблем.

Однією із складових державного регулювання економіки, яка по суті забезпечує дієвість та ефективність використання усіх інших важелів регулятивного впливу, є фінансово-екологічне регулювання, яке здійснюється за допомогою фінансового та екологічного механізмів управління та передбачає

стимулювання раціонального використання природних ресурсів та захисту навколишнього середовища в процесі виробництва.

Фінансовий механізм регулювання екологічно орієнтованої діяльності підприємств має враховувати інтереси власників в отриманні прибутку; інтереси працівників - в безпечних умовах праці; інтереси держави - в отриманні податків і різних виплат і зборів екологічного характеру; інтереси населення, що не має відношення до даного підприємства, але проживає на даній території [1].

За допомогою фінансового механізму здійснюється широкомасштабний розподіл і перерозподіл створюваного в державі валового внутрішнього продукту відповідно до основних положень фінансової політики [2]. За підрахунками спеціалістів, витрати на природоохоронну діяльність можуть і повинні становити в найближчі роки не менше одного відсотка ВВП, поступово зростаючи по мірі виходу з економічної кризи. Втім, враховуючи сучасний рівень «екологічного» добробуту України, необхідно значно збільшити загальну частину екологічних витрат за рахунок всіх джерел фінансування до 3-5 відсотків ВВП. Тому нагальною стає проблема урахування негативного впливу зовнішніх ефектів при розподілі ресурсів в ринкових умовах господарювання та пошуку фінансових важелів, стимулів, джерел для нейтралізації цього впливу.

Аналіз світового досвіду застосування фінансових методів екологізації ринкової економіки дозволяє зробити такі висновки:

1. Розробка фінансово-екологічних методів регулювання ефективності розподілу ресурсів є проблемою не лише екологічної, а й економічної та соціальної політики, серед яких ключове місце посідає фінансова політика, яка взагалі є наскрізною. При цьому важко розділити і розглядати незалежно ці різновиди політики, оскільки витрати на впровадження нових екологічно орієнтованих фінансових технологій ефективного розподілу ресурсів можуть впливати на вибір мети.

2. Фінансово-екологічні технології стимулюють зменшення антропогенного навантаження ефективним шляхом при найбільшій віддачі від тих, для кого витрати на його зменшення є найнижчими. Разом з тим, вони заохочують запровадження нових екологічно чистих технологій та сприяють виробництву екологічно чистих продуктів.

3. Принципи фінансового стимулювання розподілу екологічної відповідальності мають набувати подальшого розвитку, удосконалюючись, насамперед, за допомогою податкових методів. З посиленням значущості податків для природних ресурсів принцип стимулювання розподілу екологічної відповідальності може значно змінюватися.

4. Маючи на меті формування, розподіл і використання грошових фондів, податкові методи екологізації економіки мають стимулювати не лише «батоном», а й «пряником», де роль останнього може успішно виконувати інвестиційне податкове стимулювання. Види інвестиційного податкового стимулювання екологізації ринкової економіки є різноманітними та включають: податкову амністію; податкові канікули; прискорену амортизацію; податкові пільги; депонування податкових переваг (перенесення податкових пільг на майбутні періоди); бюджетні відшкодування за невикористані податкові переваги; інвестиційні податкові кредити тощо.

5. Торгівля дозволами на забруднення є підвидом економічного важеля, відомого як «ринкові дозволи» із встановленим механізмом їх обміну, за допомогою якого вони можуть як купуватись, так і продаватись.

Таким чином, надзвичайно важливим нам здається загальний висновок про необхідність зосередження наукових досліджень на обґрунтуванні та запровадженні фінансово-екологічних важелів державного регулювання ринкової економіки. Основними аргументами на їх користь є те, що:

- вони здатні виправляти спотворення ринкової економіки, перетворюючи навколишнє природне середовище із суспільного блага, тобто «товару», який не має первинної вартості, у надлишкові дозволи – в економічне благо, тобто

товар, що має певну споживчу цінність, а отже – повинен мати і ціну – цінність в обігу (аргумент корекції «зовнішніх ефектів»);

- вони здатні забезпечувати відповідність суспільної діяльності встановленим екологічним вимогам за мінімальних витрат як для окремих суб'єктів господарювання, так і для суспільства в цілому (аргумент «найменших витрат»);

- вони здатні стимулювати технологічні зміни, оскільки екологічні платежі, або непрямі податки, накладаються на антропогенне навантаження (забруднення, користування природними ресурсами тощо) певної діяльності незалежно від того, чи можна цю діяльність разом з її навантаженням вважати в повній мірі оптимальними, чи ні (аргумент «технологічного стимулювання»);

- доходи від запровадження фінансових інструментів екологічної політики можуть використовуватися деякою мірою і для виправлення інших перекосів в економіці («подвійні дивіденди»);

- існує потенційний позитивний вплив на здоров'я і зайнятість (аргумент соціального стимулювання – «потрійні дивіденди»).

З проведеного аналізу потенційних переваг і недоліків наведених у дослідженні фінансових інструментів екологічної політики стає зрозумілим і те, що не існує і не може існувати єдиного досконалого інструменту. Природа екологічного збитку та його причин звичайно диктуватиме те, який тип фінансового впливу на економіку буде політично та адміністративно більш доцільним і ефективним. Також зрозуміло, що країни, які орієнтуються на розвиток ринкових відносин, мають запроваджувати ті інструменти, які є більше пристосованими до ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Плікус І.Й. Екологічно орієнтована діяльність підприємства: фінансовий аспект [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/37754/1/ecologPlikus.pdf>
2. Левандівський О. Т. Фінансовий механізм відтворення природних ресурсів / О.Т. Левандівський //Інноваційна економіка. – 2010. – №. 16. – С. 214-218.

Рассмотрены преимущества применения финансовых методов экологизации рыночной экономики. Приведенные аргументы необходимости использования финансово-экологических рычагов государственного регулирования рыночной экономики.

The advantages of applying financial methods of ecological market economy are considered. The above arguments require the use of financial and environmental levers of state regulation of the market economy.